

В. Г. КРИКСУНОВ, Є. І. СІКОРСЬКИЙ

ПРО ВПЛИВ КОЕФІЦІЕНТІВ ПРЯМОКУТНОСТІ АНАЛІЗУЮЧИХ ФІЛЬТРІВ НА ВИДІЛЕННЯ ГАРМОНІЧНОГО СИГНАЛУ З ШУМІВ

Загальні зауваження

Розглядаються деякі типи LC - та RC -аналізуючих фільтрів та визначається залежність від коефіцієнтів прямокутності параметра

$$q = \frac{p_c/p_{ш2}}{p_c/p_{ш1}}, \quad (1)$$

де $p_c/p_{ш1}$ — відношення потужностей сигналів і шуму на виході фільтра в смузї його пропускання (за рівнем 0,7);

$p_c/p_{ш2}$ — відношення потужностей сигналу і шуму на виході фільтра в широкій смузї частот.

Значення $p_{ш1}$ та $p_{ш2}$ обчислюють за відомим співвідношенням [1]

$$p_{ш} = \int_{\omega_1}^{\omega_2} G(\omega) [K(j\omega)]^2 d\omega, \quad (2)$$

де $G(\omega)$ — густина енергетичного спектра шумів на виході фільтра;
 $[K(j\omega)]$ — модуль коефіцієнта передачі фільтра;

$\omega_1; \omega_2$ — граничні колові частоти, в межах яких обчислюється $p_{ш}$.

Шуми, що діють на вході фільтра, приймаються стаціонарними з енергетичним рівномірним спектром $G(\omega) = A$ або змінні у широких межах за законом $G(\omega) = B/\omega^2$.

Аналізуючий фільтр з n слабо зв'язаних LC -контурів

Коефіцієнт передачі такого фільтра описується рівнянням [2]

$$K(a) = \left[\frac{1}{\sqrt{1 + \left(\frac{a^2 - 1}{ad_e} \right)^2}} \right]^n \quad (3)$$

де $a = \frac{\omega}{\omega_0}$; d_e — затухання контурів, залежне від n . При підстановці (3) в (2) виникають дуже складні обчислення. Для їх спрощення введемо кускову апроксимацію (3) і зробимо обчислення у відповідних межах.

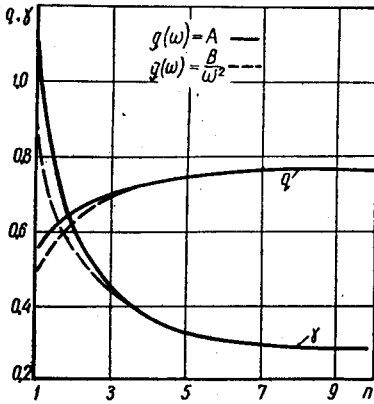

Рис. 1. Залежність параметрів q і γ від $K_{n,0,1}$, $K_{n,0,01}$ і n для фільтра з слабопов'язаних LC-контурів.

Так, у межах від $a = 0,5$ до $a = 1,5$

$$K(a) \approx \left[\frac{1}{\sqrt{1 + \left[\frac{a-1}{d_e} \right]^2}} \right]^n; \quad (4)$$

в межах $a=0 \div 0,5$ та $a=1,5 \div \infty$

$$K(a) \approx \left(\frac{ad_e}{a^2 - 1} \right)^n. \quad (5)$$

Похибка апроксимації не перевищує 5%.

Підставляючи (4) і (5) у (2), після простих перетворень одержуємо при $G(\omega) = A$

$$p_{ш1} = Ad_e^{2n} \int_{1-\delta/2}^{1+\delta/2} \frac{da}{[d_e^2 + 4(a-1)^2]^n}, \quad (6)$$

де δ = еквівалентне затухання фільтра,

$$p_{ш2} = Ad_e^{2n} \left\{ \int_0^{0,5} \frac{a^{2n} da}{(a^2 - 1)^{2n}} + \int_{0,5}^{1,5} \frac{da}{[d_e^2 + 4(a-1)^2]^n} + \int_{1,5}^{\infty} \frac{a^{2n} da}{(a^2 - 1)^{2n}} \right\}. \quad (7)$$

При $G(\omega) = B/\omega^2$ одержуємо

$$p_{ш1} = \frac{Bd_e^{2n}}{\omega_0} \int_{1-\delta/2}^{1+\delta/2} \frac{da}{a^2 [d_e^2 + 4(a-1)^2]^n}; \quad (8)$$

$$p_{ш2} = \frac{Bd_e^{2n}}{\omega_0} \left\{ \int_0^{0,5} \frac{a^{2n-2} da}{(a^2 - 1)^{2n}} + \int_{0,5}^{1,5} \frac{da}{a^2 [d_e^2 + 4(a-1)^2]^n} + \int_{1,5}^{\infty} \frac{a^{2n-2} da}{(a^2 - 1)^{2n}} \right\}. \quad (9)$$

На підставі обчислень, виконаних за рівняннями (6) — (9), одержані криві (рис. 1), що показують залежність q та γ від коефіцієнтів прямокутності фільтрів по рівнях 0,1 та 0,01 $\left(K_{n,0,1} = \frac{\Delta\omega_{0,1}}{\Delta\omega_{0,7}}; K_{n,0,01} = \frac{\Delta\omega_{0,01}}{\Delta\omega_{0,7}} \right)$, наведених у табл. 1.

Таблиця 1

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
$K_{n0,1}$	10	4,8	3,75	3,4	3,2	3,1	3,0	2,94	2,92	2,9
$K_{n0,0,1}$	100	16	9	7	6,1	5,6	5,1	4,9	4,7	4,65

Коефіцієнт

$$\gamma = \frac{P_{ш2} - P_{ш1}}{P_{ш1}} \quad (10)$$

показує відношення потужності шумів на виході фільтра, що діють за межами смуги пропускання, до потужності шумів у смузі пропускання.

Аналізуюча система з n настроєних на одну частоту активних RC -фільтрів типу T -паралель

Частотна характеристика розглядуваної системи описується рівнянням [3]

$$K(a) = \left[\frac{1}{\sqrt{1 + \frac{K_e^2 + 2K_e}{1 + \left(\frac{4a}{a^2 - 1}\right)^2}}} \right]^n, \quad (11)$$

де K_e — коефіцієнт підсилення складових фільтрів, при якому смуга пропускання системи не залежить від n . Для спрощення викладок застосуємо кускову апроксимацію $K(a)$.

У діапазоні частот від $a=0,5$ до $a=1,5$ частотні характеристики складових фільтрів практично збігаються з резонансною характеристикою LC -контура, тому для вказаного діапазону частот справедливі рівняння (4), (6), (8).

На ділянці частот від $a = 0$ до $a = 0,5$ при $d_e \leq 0,2$

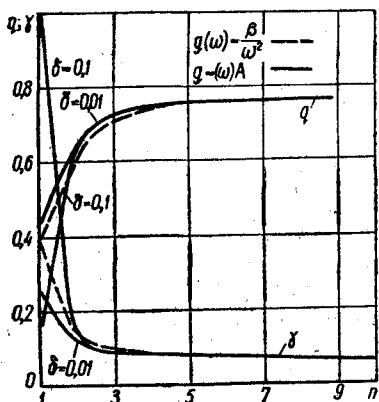
$$K(a) \approx \left[\frac{\sqrt{14a^2 + 1}}{K_e} \right]^n. \quad (12)$$

На ділянках частот $a = 1,5$ до $a \rightarrow \infty$

$$K(a) \approx \left[\frac{\sqrt{a^2 + 14}}{K_e a} \right]^n. \quad (13)$$

Похибки апроксимації, обумовлені застосуванням наближених формул (12) і (13), не перевищують 5%. Якщо $G(\omega) = A$ при $a \rightarrow \infty$, інтеграл (2) не збігається, тому що $K(a) \rightarrow \left(\frac{1}{K_e}\right)^n$, а у випадку $G(\omega) =$

$= B/\omega^2$ при $a \rightarrow 0$ інтеграл (2) теж не збігається, тому що $G(\omega) \rightarrow \infty$. Практично при $d_e \leq 0,2$ та $n \geq 2$ інтенсивність перешкод на виході фільтра в області частот, близьких до нуля, і в смугі частот, що відпо-

відують великому розстроюванню, незначна. Тому результати обчислень зміняться дуже мало, якщо прийняти межі інтегрування від $a = 0,18$ до $a = 0,5$ при підстановці в (2) співвідношення (12) та від $a = 0,5$ до $a = 500$ при використанні рівняння (13).

Рис. 2. Залежність параметрів q і γ від $K_{п0,1}$, $K_{п0,01}$ і n для системи з n настроєних активних RC-фільтрів типу T-паралель при різних коефіцієнтах підсилення K_e .

Таким чином, у випадку $G(\omega) = A$

$$p_{ш2} = Ad_e^{2n} \left\{ \int_0^{0,5} (14a^2 + 1) da + 4^{2n} \int_{0,5}^{1,5} \frac{da}{[16d_e^2 + 4(a-1)^2]^n} + \int_{1,5}^{500} \frac{a^2 + 14}{a^2} da \right\}. \quad (14)$$

Якщо густина енергетичного спектра змінюється за законом $G(\omega) = B/\omega^2$, одержимо

$$p_{ш2} = \frac{Bd_e^{2n}}{\omega_0} \left\{ \int_{0,18}^{0,5} \frac{(14a^2 + 1)}{a^2} da + 4^{2n} \int_{0,5}^{1,5} \frac{da}{a^2 [d_e^2 + 4(a-1)^2]^n} + \int_{1,5}^{\infty} \frac{(a^2 + 14)}{a^{2n+2}} da \right\}. \quad (15)$$

Таблиця 2

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
$K_{п0,1} (K = 40)$	10,2	5,2	3,8	3,4	3,2	3,1	3,0	2,94	2,92	2,9
$K_{п0,1} (K = 100)$	10	4,8	3,75	3,4	3,2	3,1	3,0	2,94	2,92	2,9
$K_{п0,01} (K = 100)$		16	9	7	6,1	5,6	5,1	4,9	4,7	4,7
$K_{п0,01} (K = 200)$	115	16	9	7	6,1	5,6	5,1	4,9	4,7	4,7

На підставі розрахунків, виконаних за рівняннями (6), (8), (14) та (15), одержані графіки (рис. 2), що показують залежність q і γ від $K_{п0,1}$ і $K_{п0,01}$ для розглядуваного фільтра (табл. 2).

Аналізуючий фільтр з n пар критично зв'язаних LC -контурів, що настроєні в резонанс

Рівняння коефіцієнта передачі фільтра [2]

$$K(a) = \left[\frac{2}{\sqrt{4 + \left(\frac{a^2 - 1}{ad_e}\right)^4}} \right]^n. \quad (16)$$

На ділянці частот від $a = 0,5$ до $a = 1,5$ з відносно невеликою похибкою

$$K(a) \approx \left\{ \frac{2}{4 + \left| \frac{2(a-1)}{d_e} \right|^4} \right\}^n, \quad (17)$$

на ділянках від $a = 0$ до $a = 0,5$ та від $a = 1,5$ до $a \rightarrow \infty$

$$K(a) \approx \left[\frac{2}{\left(\frac{a^2 - 1}{ad_e}\right)^2} \right]^n. \quad (18)$$

Після підстановки (17) і (18) в (2) та нескладних перетворень знайдемо при $G(\omega) = A$

$$p_{ш1} = \frac{A d_e^{4n}}{4^n} \int_{1-\delta/2}^{1+\delta/2} \frac{da}{\left[\frac{d_e^4}{4} + (a-1)^4 \right]^n}; \quad (19)$$

$$p_{ш2} = A 4^n d_e^{4n} \left\{ \int_0^{0,5} \frac{a^{4n} da}{(a^2 - 1)^{4n}} + \frac{1}{4^{2n}} \int_{0,5}^{1,5} \frac{da}{\left[\frac{d_e^2}{4} + (a-1)^4 \right]^n} + \int_{1,5}^{\infty} \frac{a^{4n} da}{(a^2 - 1)^{4n}} \right\}. \quad (20)$$

Якщо $G(\omega) = B/\omega^2$,

$$p_{ш1} = \frac{B d_e^{4n}}{\omega_0^4 4^n} \int_{1-\delta/2}^{1+\delta/2} \frac{da}{a^2 \left[\frac{d_e^4}{4} + (a-1)^4 \right]^n}; \quad (21)$$

$$p_{ш2} = \frac{B^4 d_e^{4n}}{\omega_0} \left\{ \int_0^{0,5} \frac{a^{4n} da}{a^2 (a^2 - 1)^{4n}} + \frac{1}{4^{2n}} \int_{0,5}^{1,5} \frac{da}{\left[\frac{d_e^4}{4} + (a-1)^4 \right]^n} + \int_{1,5}^{\infty} \frac{a^{4n} da}{a^2 (a^2 - 1)^{4n}} \right\}. \quad (22)$$

Розрахунки, виконані за формулами (19) — (22), дозволяють побудувати графіки, показані на рис. 3.

Для даного фільтра значення q і γ практично збігаються для обох прийнятих законів зміни $G(\omega)$.

Дослідження аналізуючої системи з n пар критично розстроєних активних RC -фільтрів типу T -паралель [3] показало, що результати розрахунків з достатньою для практичних цілей точністю збігаються з даними, одержаними для системи з n пар критично пов'язаних LC -контурів, настроєних в резонанс.

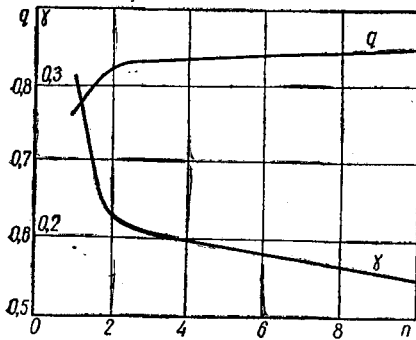

Рис. 3. Залежність параметрів q і γ від $K_{п0,1}$, $K_{п0,01}$ і n для фільтра з n пар критично пов'язаних LC -контурів, настроєних в резонанс.

Таблиця 3

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
$K_{п0,1}$	3,2	2,2	1,95	1,85	1,78	1,76	1,72	1,72	1,74	1,71
$K_{п0,01}$	10	4,0	3,0	2,7	2,5	2,4	2,3	2,2	2,17	2,16

Висновки

При застосуванні n -контурної системи із слабким зв'язком для виділення гармонічного коливання із шумів доцільно виконувати аналізуючі фільтри з коефіцієнтами прямокутності $K_{п0,1} \leq 3$, $K_{п0,01} \leq 5$, тобто не слід застосовувати фільтри з $n \geq 6$. При $n \geq 2$ RC - і LC -фільтри для виявлення гармонічного коливання на фоні шумів практично рівноцінні. У випадку застосування одноконтурного фільтра LC -система більш придатна.

Аналізуючий фільтр, складений з попарно критично пов'язаних або розстроєних LC - і RC -контурів, дає кращі результати, ніж інші розглянуті фільтри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бунимович В. И., Флуктуационные процессы в радиоприемных устройствах, «Советское радио», 1951.
2. Волин М. Л., Усилители промежуточной частоты, «Советское радио», 1956.
3. Гуткин Л. С., Анализ избирательных цепей R и C . ЖТФ, 1945, 15, вып. 10.
4. Криксунов В. Г., Автоматические анализаторы спектров электрических сигналов, «Техника», 1965.

V. G. KRYKSUNOV, E. I. SYKORSKY

ABOUT CONNECTION OF RECTANGULAR COEFFICIENTS OF ANALYSING FILTERS WITH DETECTION OF THE SINUSOIDAL SIGNAL IN NOISE

Summary

The results are given permit to detect sinusoidal signal in noise basing on rectangular coefficients some LC and RC filters of spectrum analysers.